

MIRCEA DUȚU

Pilat din Pont, judecătorul lui Iisus

CUPRINS

Pilat al istoriei.....	3
 I. UN PREFECT ROMAN LA CAPĂTUL LUMII (ROMANE).....	7
1. Guvernarea prefectilor în Iudeea	14
2. Numele, familia și statutul social.....	17
3. Funcția îndeplinită.....	23
4. Puterile prefectului Pilat	25
 II. FAPTELE LUI PILAT	31
1. Primul examen ca prefect al unei provincii dificil de guvernat(Incidentul portretelor împăratului)	33
2. Revolta izbucnită în legăturăcu apeductul.....	41
3. Pilda galileenilor	47
4. Judecătorul celui mai importantproces din istorie.....	51
4.1. Data procesului.....	54
4.1.1. Perspectiva mixtă	56
4.2. Locul desfășurării	58
4.3. Procedura romană aplicabilă.....	60
4.4. Derularea procesului în fața lui Pilat.Prima etapă: preliminariei; verificarea competenței	67
4.5. Începutul cercetării judecătorești. Acuzațiile și interogatoriul învinuitului.....	70
4.6. Declinarea competenței către Irod Antipa.....	75
4.7. Intervenția Claudiei Procla (Procula)	78
4.8. Reluarea procesului de către Pilat. Judecata mulțimii ațâțate.	81
4.9. Eliberarea lui Baraba.....	84
4.10. Pronunțarea sentinței	87
4.11. Titulus	91
4.12. Ce fel de hotărâre?.....	93

4.13. Iisus în fața judecătorilor săi	94
4.14. Executarea pedepsei prin crucificare.....	96
4.15. Un singur executat sau o întreagă familie?	102
4.16. Concluzii.....	104
5. Scuturile votive aurite	110
6. Ultimul act, același exces de vigilență (Reprimarea revoltei samaritenilor).....	114
7. Un fel de concluzii	118
 III. IEȘIREA DIN ISTORIE, INTRAREA ÎN LEGENDĂ	121
1. Tradiția post-Pilat.....	124
2. Pilat în tradiția evanghelică	130
3. Acta Pilati.....	135
 IV. ÎN MEMORIA TIMPURILOR.....	139
1. Un gauleiter cinic, o brută politică simplistă.....	139
2. <i>Persona Dramatis</i> , corupt și crud fără limite.....	141
3. O poziție teologo-creștin-ortodoxă. Pilat „brav magistrat”	145
4. Tradiția literară	146
 V. OAMENI ȘI INSTITUȚII.....	155
1. Templul roman	155
2. Caiafa, Marele Preot	157
3. Tiberius, cezarul Romei	164
4. Irod Antipa	166
5. Iuda, „trădătorul” lui Iisus.....	168
 VI. POSTFAȚĂ: <i>Moștenirea și actualitatea lui Ponțiu Pilat</i>	183
 Cronologie	187
 Bibliografie selectivă	189

I.

UN PREFECT ROMAN LA CAPĂTUL LUMII (ROMANE)

În anul 26 d.Hr., numit prefect al Iudeei prin decret al împăratului Tiberius, foarte probabil la propunerea lui Lucius Aelius Sejanus, temutul comandant al gărzilor pretoriene, Ponțiu Pilat, împreună cu soția sa, Claudia Procula, având cu ei lucrurile strict necesare întemeierii unui nou cămin, soseau, după 10 zile de călătorie liniștită pe mare, la Cezareea Maritimă. Zeii rânduiseră a nu le da copii așa că situația era mai ușoară în privința deselor mutări din pricina ocupației bărbatului, dar mai împovărătoare pentru singurătatea femeii. Pe atunci Portul Cezareei era cel mai mare din estul Mediteranei și unul dintre cele mai aglomerate, fiind locul de unde se expediau bogățiile din Orient către Roma. El era format dintr-un bazin exterior protejat de două diguri; cel din sud, înalt de 594 m și lat de 53 m, avea în vârf un mare far, pe care Irod l-a denumit Drusus, după numele ginerelui lui Augustus, mort de foarte tânăr.

Sediul prefectului Iudeei se afla aici, la Cezareea Maritimă, construită de Irod cel Mare, pe locul stabilit cu secole înainte de marinarii fenicieni și cunoscut sub numele de Tumul lui Strato. Asemenea altor orașe din regiune, cetatea avea două edificii centrale: templul și palatul; alături de ele se aflau impozante clădiri publice, inclusiv un teatru și un stadion, unde Irod a organizat, din cinci în cinci ani, jocuri devenite cunoscute în

întreaga lume antică. Sistemul de canalizare fusese bine proiectat și realizat, iar apa necesară celor peste 15.000 de locuitori ai urbei era furnizată printr-un apeduct, de la izvoare situate la poalele muntelui Carmel spre est și chiar prin captări din subteran.

Dând dovadă de spirit urbanistic, fondatorii au amplasat zona industrial-artizanală a orașului în partea de est a acestuia, astfel încât vânturile să risipească mirosurile neplăcute emenate de atelierele și tăbăcăriile aflate aici și să estompeze zgomotul căruțelor sau instalațiilor manufacturiere pentru protejarea locuitorilor. Prefectul locuia, probabil, în palatul pe care Irod îl construise inițial pentru familia sa.

Provincia cuprindea, din punct de vedere administrativ-geografic, la sud Idumeea, în centru Iudeea propriu-zisă și spre nord Samaria. Nu era o zonă întinsă și cu un relief dificil, greutățile pentru guvernarea romană provenind mai ales din partea populației locale care, în virtutea unei tradiții puternice și a particularităților religioase, singulare și complet deosebite opunea stăpânirii străine numeroase rezistențe.

Cea mai mare parte a locuitorilor erau evrei; samaritenii asumau mozaismul într-un mod original și se aflau adesea în opoziție cu primii; la rândul lor, idumeenii, asimilați poporului evreu de I. Hyrcan (135-105 î.Hr.) nu erau de o fidelitate exemplară față de Torah. Marile orașe precum Samaria și Cezareea Maritimă adăposteau o semnificativă populație grecească, iar procesul de elenizare era puternic, îndeosebi în ceea ce privește comerțul și cultura.

Societatea iudaică a timpului era puternic fragmentată, constituită din secte diverse și concurente. Preocuparea prioritară

era aceea de a ști cine era cel mai fidel tradiției și Torei. Principalele curente erau: partidul saduceilor, cel al fariseilor, mișcarea eseniană și un grup mai violent, viitori zeloți. Fariseii erau „campionii” cererii de puritate, mergând până la exces. Așa, de pildă, atunci când mergeau pe străzi, țineau ochii în jos pentru a nu întâlni fața unei femei care ar putea stârni dorințe vinovate. În plus, trăiau în frății, dar rămâneau legați de viața socială.

Și esenienii doreau să-și păstreze puritatea, dar optaseră în acest scop pentru rupere totală de lume și refugiul în deșertul Iudeei, la Qumran, unde organizaseră mai multe tabere. Saduceii aparțineau clasei cea mai așezată, constituiau elita politică și sacerdotală a țării. Colaborau cu stăpânirea romană, considerând că înțelegerea cu ea era singurul mijloc de a asigura supraviețuirea Israelului și de aceea au devenit apărători ai ordinii publice, promotori ai *pax romana*. Conservatori în materie de politică și teologie, se situau foarte aproape de mediul marelui preot.

Cea de-a patra mișcare, mai agresivă, utilizând mijloace chiar violente era cea care se va numi mai târziu mișcarea zelotă. Această denumire i-a fost dată la momentul amplificării fanatismului evreu, care va face să izbucnească războiul din 66 e.n. Totuși, premisele acestui curent existau deja în timpul lui Iisus, fără a avea încă popularitate și nicio organizare militară. Acești războinici ai lui Mesia erau interesați de Iisus deoarece el vestea regatul lui Dumnezeu și afirma că această împărăție se apropia. Contextul religios îi era aproape indiferent lui Pilat, iar în raport cu el Iisus rămânea o ființă inclasificabilă: el purta deopotrivă o dimensiune profetică și una fariseană.

Din cauza situării aici a Marelui Templu, recent reconstituit de Irod cel Mare, capitala spiritual-religioasă a Iudeei era Ierusalimul. În timpul din urmă populația sa se dublase, ajungând la 60.000 de locuitori. Au fost ridicate, de asemenea, un hipodrom, un teatru, palatul regal (folosit apoi de prefecți) și două fortărețe (Antonina și o alta pentru paza palatului). Casele frumoase ale celor bogați erau situate în partea de sud și cea de nord a orașului. Mereu cu gândul la viața religioasă și la cea de după moarte, evreii au făcut ca Templul să se extindă până a cuprinde a șasea parte din suprafața Ierusalimului, iar vechiul cimitir al orașului s-a mărit mereu, cu morminte bogate.

Cucerit de David în secolul al X-lea î.Hr. orașul a rămas totdeauna inima Israelului și capitala sa spirituală. Potrivit tradiției biblice Ierusalimul se află pe muntele Moriah, locul sacrificiului lui Abraham. În epoca lui Pilat, cetatea avea un rol esențialmente religios, marile rute comerciale o ignorau, trecând de-a lungul coastei ori la est de Iordan. Templul era cel mai mare patron al orașului; în jurul său trăiau micii artizani și comercianți care vindeau suveniruri pelerinilor. Adevărate tensiuni sociale măcinau Ierusalimul. Dar locuitorii lui făceau zid comun în jurul Templului, întrucât acesta era singura rațiune de a trăi pentru cei mai religioși, singurul mijloc de a supraviețui pentru toți. În consecință, oricine se atinge, sub orice formă, de Templu și slujitorii lui era considerat un dușman de către toți ierusalemiții. Pe timpul prefectoratului lui Pilat, cu ocazia Pesahului, evreii din toate colțurile lumii se îndreptau către Ierusalim. Aceștia sacrificau la Templu mii de animale: miei și capre. Străzile strâmte, adesea în trepte, erau invadate de pelerini, de vârstnici purtând coșuri grele,

comercianții etalându-și mărfurile direct pe pământ. Marea majoritate a vizitatorilor se instalau în afara cetății, pe muntele măslinilor. Cuvântul Templu este folosit atât pentru a desemna construcția în sine, cât și grupul Marilor Preoți care îl conduceau.

Istoria relațiilor bilaterale romano-evreiești era deja destul de bogată și relativ îndelungată. Primul contact oficial dintre romani și evrei, cunoscut de istorie, datează din anul 164 î.Hr.; atunci, în timpul conflictului dintre regele Antioh al IV-lea (175-164) și populația iudee răsculată, o delegație senatorială romană aflată în trecere prin Siria a oferit insurgenților o mediere interesată, știut fiind că orice putea slăbi puterea regilor greci din Antiohia era profitabilă Romei. A urmat un tratat de alianță și asistență, reînnoit periodic (în 161, 146, 140, 127-125 î.Hr.) între regatul hasmoneilor și imperiu. Odată cu anexarea Siriei de către Pompei (64 î.Hr.) perspectiva relațiilor romano-iudee se schimbă radical; dispariția dinastiei seleucide a făcut inutilă alianța pentru Roma, iar evreii erau văzuți acum, dimpotrivă, ca o sursă de tulburări în zonă, mergând, după moartea regelui Alexandru Iannai (103-76), până la a pune în pericol dominația romană în regiune. După victorie, Pompei a primit la Damasc nu mai puțin de trei ambasade din partea evreilor: una din partea regelui și marelui preot Hyrcan II (119-30 î.Hr.) care pretindea recunoaștere și înțelegere, o alta a fratelui său Aristobul II (69-63 î.Hr.) care reclama pentru sine titlul regal și o a treia, a evreilor religioși care doreau să scape de amândoi. Romanul a decis să-l sprijine pe cel mai puțin periculos dintre ei, respectiv pe Hyrcan II, care era flancat de un personaj